

Ball cerdà eugasser de Paller

Bagà

Ubicació

Comarca: Berguedà
Emplaçament Santuari de Paller

Coordenades:

Latitud: 42.266598465589
Longitud: 1.8758100803798
UTM Est (X): 407286
UTM Nord (Y): 4679989

Classificació

Número de fitxa 08016 - 126
Àmbit: Patrimoni immaterial
Tipologia Música i dansa
Estil / època: Contemporani
Segle XIX-XX
Estat de conservació Regular
Notes de conservació: Actualment ja no es balla
Protecció Inexistent
Tipus de protecció: Inexistent
Accés Obert
Ús actual: Lúdic
Titularitat Pública
Autoria de la fitxa María del Agua Cortés Elía
Data de registre de la fitxa: dl., 28/02/2022 - 10:18

Descripció

Segons Joan Amades el ball utilitzava la cançó de la *Roseta de Gironella*, coneguda popularment com *A Gironella*, que cantaven els balladors mentre feien el ball, una música i cançó que era freqüent per als balls plans i balls cerdans d'aquest territori, ja que els músics la tocaven sovint.

Observacions:

Coreografia

Els balladors es disposen en dos cercles, a l'interior un de més compacte de noies agafades de les mans i al voltant d'aquest un altre de nois agafats de les mans, tots dos mirant cap al centre, les noies més juntes i els nois amb els braços estesos (fig. 1). Les noies giren en sentit antihorari i els nois en direcció contrària. Així roden durant les tres primeres passades de la cançó, amb pas de ball pla seguint el ritme.

Quan acaba la cançó, si a un noi li agrada una noia la va a buscar (fig. 2), l'agafa de la ma dreta i li fa fer un rístol per situar-se entre les dues rotllanes i donant-se l'esquena per iniciar el ball; mentrestant, les noies del cercle es giren cap als balladors i refan la rotllana, de manera que tots els balladors queden mirant la parella que desenvolupa la dansa entre els dos cercles. La parella inicia el ball (fig. 3): primer fan una volta de ball pla cada un en una direcció (8 compassos), ella amb el pas de ball pla molt lliscat i ell més saltat; en trobar-se es fan una salutació i segueixen fins a tornar a trobar-se al lloc on havien començat (8 compassos més) (fig. 4), on el ballador fa fer un rístol a la noia. Llavors es giren cap a la direcció d'on havien vingut i repeteixen el ball. En creuar-se se saluden i en trobar-se altra vegada al lloc d'inici (després de 16 compassos) s'agafen de les respectives mans interiors i ballen junts una volta sencera amb passeig de ball pla en sentit antihorari (16 compassos) (fig. 5). Després de les tres passades la parella surt del ball i marxa (fig. 6).

La rotllana de noies es torna a girar per mirar cap a l'interior i inicien altra vegada la dansa. Un cop ballat en cercle tres voltes de la melodia (fig. 1), un altre noi tria balladora i repeteixen el ball. La dansa acaba quan tots els balladors han triat parella i han ballat amb ella.

Història

Joan Amades va documentar aquesta dansa que sembla ser que s'havia ballat a l'aplec de la Mare de Déu de Paller de Bagà i també a l'aplec de la Mare de Déu de les Esposes de Sant Julià de Cerdanyola, aplecs que es celebren el segon diumenge de setembre. La dansa es va perdre a inicis del segle XX. Només comptem actualment amb la informació que Amades va publicar, el qual trobava una relació del ball amb alguna antiga cerimònia per afavorir la fecundació de les eugues, ja que deia que podria representar l'aparellament dels animals de peu rodó: "quan un cavall està fogós i s'acosta a l'eugassada, les eugues ràpidament fan un rogle totes cap endins del redol i de pots enfora per tal de tirar guitzes al cavall. El cavall no para de voltar per fora del rogle fins que tot d'una, una d'elles es desprèn del grup i se'n va amb el cavall" (Amades: 455). Degut a les similituds dels passos dels balladors del ball cerdà, en què es balla a dins d'un cercle on el ballador festeja la balladora, deien els mateixos dansaries que anaven "a ballar l'euga".

Aquest seria un de tants balls cerdans que es ballaven per aquesta zona i que podria no estar relacionat directament amb Bagà ja que el mestre Joan Pardinilla, que va recollir informació de les danses de l'Alt Berguedà, no el va documentar i dubtava de la seva existència, tal i com va deixar escrit en una carta que va enviar a Josep M. Castells Andilla l'any 1974 (Arxiu Castells, caixa 111, sobre 11). Nosaltres incloem la dansa en aquest recull ja que molt possiblement s'havia ballat en algunes zones del Pirineu, tot i que no el podem atribuir concretament a un lloc específic tenint en compte els comentaris de Joan Pardinilla.

El santuari de Santa Maria de Paller (Bagà), també conegut com Paller de Baix, es va construir el 1748 però la notícia més antiga que tenim és de 1258 (Serra Vilaró, 1950: 235). L'any 1760 ja s'hi feia un aplec, on tot el poble de Bagà hi anava en processó i on es dinava. L'any 1681 (Serra Vilaró, 1950: 246) hi havia músics que hi participaven, concretament un organista i altres músics de la seva família, però desconeixem si es

ballava durant l'aplec. Pel que fa al santuari de la Mare de Déu de les Esposes (Sant Julià de Cerdanyola), es va construir el 1858 després d'una epidèmia de còlera morbo que va assolar el territori. Els veïns van decidir aixecar un santuari a la Mare de Déu dels Dolors per demanar la seva protecció, fet que va fer que es convertís en un important centre de devoció de tot el terme municipal i dels municipis de l'entorn. En arribar la processó al santuari es feien alguns balls, com el Ball de Tres Parts de Sant Julià de Cerdanyola que vam explicar al volum 1 d'aquesta col·lecció.

Bibliografia

Amades, Joan. (1982) *Costumari Català*. Volum III, p. 914, 455, 456, 457, 458. Salvat i Edicions 62. Edició facsímil.

Arxiu Joan Bial i Serra (1888-1970). Ball cerdà eugasser. Bagà. Caixa 120, sobre 241. Arxiu de Patrimoni Etnològic de Catalunya. Departament de Cultura Generalitat de Catalunya. (Recull el que va escriure Amades)

Serra i Vilaró, J. (1950). *Les Baronies de Pinós i Mataplana*. Volum III. Editorial Balmes. Barcelona. Re edició del Centre d'Estudis Baganesos, 1989, Bagà.

Cortés Elía, María del Agua; Escútia Fors, Eloi (2020) Les danses tradicionals del Berguedà. Recull històric, musical i coreogràfic. Volum 2. Edita Berguedana de Folklore Total. Berga.